

Yönetim Anlayışının Kuramsal Çerçevesi Paralelinde Kuran'da Yönetim ve Yöneticilik

Şener Şahin

Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Yöneticisi, senersahin29@hotmail.com

ORCID:0000-0002-9921-0091

Özet

Bu çalışmada yönetim anlayışının kuramsal çerçevesi paralelinde Kuran'da yönetim ve yöneticilik konusu incelenmiştir. Yönetim anlayışının tarihi gelişim sürecinin geçmişi çok uzun bir dönemde dek uzanmaktadır. Bireyler ve kurumlar ile yönetim anlayışı dünyada yüzyıllardan beri var olmuştur ve devamlı gelişme halindedir. Tarihin ilk devirlerinden günümüze dek yönetime dair katkılar genellikle devlet yönetimi çerçevesinde bürokratik erklerce sağlanmıştır. İslam dünyasına baktığımızdaysa yönetim anlayışının Hz. Muhammed'le zirveye ulaştığı, ardından gelen halifeler aracılığıyla bu yönetim anlayışının devam ettiği görölmektedir. Türk İslam devletlerinin yönetim erkini ele aldıkları ve bu erki neredeyse tüm İslam coğrafyasına mutlak anlamda yaydıkları dönemlerinde İslam kültür ve medeniyetinin güçlü yönetim anlayışının da bu minvalde daha öncesinde olduğundan çok daha geniş bir coğrafyaya yayıldığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Çalışma bu yönüyle Kuran bağlamında yönetim ve yöneticilik konularını incelemeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kuran, Yönetici, Yönetim Kuramları

Management and Management in the Quran in Parallel with the Theoretical Framework of the Understanding of Management

Abstract

In this study, the subject of management and management in the Quran is examined in parallel with the

theoretical framework of management understanding. The history of the development of the understanding of management The history of the development process dates back to a very long period. The understanding of management with individuals and institutions has existed for centuries in the world and is in constant development. Contributions to management from the first periods of history to the present day have usually been provided by bureaucratic authorities within the framework of state administration. When we look at the Islamic world, we see that the understanding of management is Hazrat Mahdi (as). It seems that he reached his peak with Muhammad, and this understanding of management continued through the caliphs who followed. As a result of the fact that the strong understanding of the management of Islamic culture and civilization also spread to a much wider geography than before in this minval during the periods when the Turkish Islamic states took over the management process and spread this knowledge to almost the entire Islamic geography in an absolute sense. In this aspect, the study aims to examine the issues of management and stewardship in the context of the Quran.

Key Words: Quran, Manager, Management Theories

Giriş

Kuran'da dünyayı fevkalâde bir intizam içerisinde yaratmış olduğunu bildiren yüce yaratıcı bu konuda bizi aydınlatmaktadır. Dünyadaki bu fevkalâde intizamın en önemli ayağı şüphesiz insandır. İnsan sosyal bir canlıdır ve doğasında var olan hususiyetler açısından topluluklar şeklinde yaşamaktadır (Arslan, 2015: 21).

İnsanlığın var olduğu günden beri toplulukları yönetecek bir yöneticiye her zaman gereksinim duyulmuştur. Bu görev ve sorumluluğu insana yüce yaratıcı vermiştir. Toplumu oluşturan en ufak birimden en büyüğüne dek bireyin bulunduğu bütün örgütlerde yöneticilere hep gereksinim duyulmuştur (Sütçü, 2008: 62).

Bu çalışmada Kuran'da geçen aynı zamanda birer yönetici olan peygamberden hareketle insanlığa yöneticilik yapacak bireylerin yöneticilik hususiyetleri incelenmeye çalışılmıştır. Yöneticiler açısından elzem kriterler yönetim anlayışı çerçevesinde nesnel olarak tespit edilirse insanlar arasındaki bir çok sorunun üstesinden gelinbilir (Can, Akgün, ve Kavuncubaşı, 1998: 19).

İnsanlığın geçirdiği tarihi devirlere göz atıldığında yönetim kriterlerinden değişken olanlarla değişmez olanların bulunduğu, değişkenlerin de devamlı farklı coğrafi bölgelerde, farklı topluluk

ve kültür ortamlarında birbirlerinden farklı olduğu görülmektedir (Böke, 2017: 43).

Kuran'a göre yüce yaratıcı tarafından yer yüzüne gönderilmiş olan ilk insan ve yönetici vasfına haiz kişi Hz. Adem'dir. Hz. Adem yöneticilik otoritesini yüce yaratıcıdan almış olduğundan yöneticilik vazifesinin dayanağı da elbette ilahi bir olgudur (Düzgün, 2007: 9).

Geçmiş devirlerde insanlığın yer yüzünde çoğalmasıyla farklı mekanlarda birbirinden farklı medeniyet ve kültürler inşa edilmiş ve yönetimden sorumlu şahıslar için farklı kriterler doğmuştur. Bu kriterleri maddi ve manevi kuvvete, soy ve sopa, akıl ve yeteneğe veya sayılan bütün bu niteliklere bağlamak mümkün olmuştur. Ayrıca yönetim anlayışı kriterleri toplulukların geçimlerini sağladıkları ekonomik araçlara nazaran da değişkenlik göstermiştir (Arslan, 2015: 29-30).

Bütün bu durumlar gösteriyor ki yönetim için gereken koşulların değişken etkenleri, zamana, mekana, ekonomiye ve yeteneklere bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Ancak her durumda yönetim anlayışı için gereklilik gösteren bir takım değişken olmayan vasıflar da vardır ki bunlarda evrensel değer ve niteliklerdir.

Kuran'da geçen yöneticilikle alakalı kavramlardan hareket ile Kuran'a göre yönetim anlayışı yönetim ve yöneticilik kavramları açısından değerlendirmiştir. Ayrıca yönetim anlayışı çerçevesinde Kuran'ın açıklamaları mesabesindeki sünnet ve İslam kültürünün gelişmesinde önemli rol oynayan ilim insanlarının yapmış olduğu çalışmalardan yararlanılmıştır.

Kainatın özü konumunda olan insanoğlu, kendine verilmiş olan eşrefi mahlukat derecesini, yaşamının her aşamasında korumakla mükelleftir. İnsanlığın eğitimi için gönderilmiş olan Kuran bu aşamanın formülünü de vermiştir (Can, Akgün, ve Kavuncubaşı, 1998: 27).

Kuran gerek bireylerin eğitimi konusunda gerekse de onları yöneten yöneticilerin hususiyetleri konusunda detaylı bilgi sunmuştur. Gerek Kuran'da gerekse de yönetim kuramlarında yönetim ve yöneticilik anlayışı incelendiğinde çokça benzerliklerin olduğunu görmek mümkündür (Köylü, 2011: 23).

Yönetim Anlayışı Düşüncesi

Yönetim anlayışı düşüncesi konseptine yönelik onlarca yaklaşım, kavram ve açıklama sözkonusudur. Yönetim kavramının apayrı biçimlerde yorumlanmasının bir çok nedeni vardır (Ayasbeyoğlu, 2004: 56).

Bunla birlikte yönetim anlayışı düşüncesi hernekadar yönetim anlayışının şekline ve de kurumun maksatlarına nazaran ayrılık gösterse de bir takım müşterek paydalara da haiz bulunmaktadır (Adair, 2004: 5).

Bunun için gerçekleştirilmesi istenen maksatların olması, adı geçen maksatların gerçekleştirilmesini sağlayacak bireylerin bulunması ve işbölümü ile vazifelendirilen bireylerin yetkinliğinin bu iş için bütünleştirilmesi gerekmektedir.

Yukarda sıralanan ögelere nazaran yönetim anlayışı düşüncesinin ana ögesi ve de mevzusunu oluşturan yönetim konsepti en geniş mefhumda bir birey gurubunda maksatların yetkin ve de verimli biçimde gerçekleşmesi maksadıyla işbirliği ve eşgüdüm sağlamaya dönük çalışmaların tümünü ifade eder.

Yönetim anlayışı en tümel ifadesiyle birey ve de maddi kaynaklar aracılığıyla vaktin yetkin ve de verimli biçimde kullanılması prosesidir. Bu proses yönetim erkinin bir bütün halinde işlevsel olarak hareket etmesini gerektirir (Gül ve Şahin, 2011: 80).

Diğer kavramlara nazaran yönetim, belirlenmiş olan maksatları gerçekleştirmek amacıyla kurum, yönetme, yöneltme ve de denetleme aracılığıyla birey ve de maddi kaynakların eşgüdümsel biçimde kullanılması yöntemidir. Bu yorumlardan hareket ile kavram ve mefhumların müşterek noktasını mevcut kaynakların mevzun biçimde kullanılma biçimi oluşturmaktadır (Akiş, 2004: 2).

Türkçe'de yönetim konsepti Osmanlıca'daki sevk ve idare konseptinin karşıtı olarak kullanılagelmiştir. Günümüzdeyse sevk etmek kavramı gitmiş, onun yerine yalnızca idare etmek kavramı yerinde kalmıştır (Baysal, ve Tekarslan, 1987: 16).

Türkçe'nin zamanla gelişmesiyle de yönetim kavramı kullanılmaya başlanınca gerek idare etmek gerekse de yönetmek kavramları bazı zamanlar koşut anlamda bazı zamanlarda da apayrı anlamda kullanır şekle gelmiştir (Can, Akgün, ve Kavuncubaşı, 1998: 7).

Yönetim Anlayışının Tarihi Gelişim Süreci

Yönetim anlayışının tarihi gelişim sürecinin geçmişi Mezopotamya bölgesinde ilk şehir devletlerini kuran Sümerler'e dek uzanır. Bir takım arkeoloji buluntuları sergilemektedirki, tarihten önceki devirlerde bireyler organize olmuş guruplar halinde yaşamaktaydılar ve de belli bir yönetim biçimleri vardı (Can, Akgün, ve Kavuncubaşı, 1998: 54).

Geçmiş dönem kültür ve medeniyetleri siyasal faaliyetlerin uygulanmasında, yol ve büyük inşaatların yapılmasında, kompleks muhasebe işlemlerinin geliştirilmesinde, bürokratik yapıların ve de yönetim anlayışının temel prensiplerinin belirlenmesinde önemli rol oynamıştır (Sütçü, 2008: 62).

Kurumlar ile yönetim anlayışı dünyada yüzyıllardan beri vardır ve yine yüzyıllardan beridir devamlı gelişme halindedir. Tarihin ilk devirlerinden günümüze dek yönetime dair katkılar genellikle devlet yönetimi çerçevesinde bürokratik erklerce sağlanmıştır, yani sivil yöneticiler veyahut askeri yöneticiler -kral, monark, prens, komutan, devlet başkanları vb- yoluyla sağlanmıştır (Çelik, 1998: 71-72). Bu yönetim erklerine Sümerler'i, Mısırlılar'ı, Çin'i, Kıbrıs'ı, Yunan'ı ve Roma'yı birer medeniyet prototipi olarak gösterebiliriz.

İslam dünyasına baktığımızda yönetim anlayışının Hz. Muhammed'le zirveye ulaştığını, ardından gelen halifeler aracılığıyla bu yönetim anlayışının devam ettiğini söyleyebiliriz. Emeviler ve Abbasiler dönemlerinde İslam kültür ve medeniyetinin güçlü yönetim anlayışı sayesinde geniş bir coğrafyaya yayıldığı görülmektedir (Akbaba, 2006: 36).

Türk İslam devletlerinin başlangıçta en büyüğü olarak karşımıza çıkan Büyük Selçuklu İmparatorluğu döneminde Türk yönetim anlayışının zirveye ulaştığı görülmektedir. Bu dönemde yetişen çokça bilim insanı ve alimin ortaya koyduğu eserler çerçevesindeki esasların Türk ve İslam yönetim anlayışının temelini teşkil ettiğini belirtmek mümkündür. Bu ilim insanların çalışmaları diğer bir çok konuda olduğu gibi yönetim anlayışının nasıl olması gerektiği konusunda da olmuştur (Dindar, 2001: 12-13).

Ortaçağlar ve yeniçağlar süresince yönetim anlayışı çerçevesinde ortaya konan düşünceler, savlar,

tespitler, değerlendirmeler, öneriler ve bunla ilgili olarak yazılmış onlarca eserler kendi dönemlerinde ve yaşadıkları toplum özelinde bir değer ifade etmiştir (Batar, 2016: 53).

Sanayi inkılabı yönetim anlayışının tarihi gelişim süreci açısından son derece mühim bir olaydır. Bu devre dek mal ve hizmetlerin çoğu ufak atelyelerde veyahut işçi ve emekçilerin kendi barakalarında basit üretim araçlarıyla üretilmekte iken sanayi inkılabı şehirlerde fabrika ve büyük kompleks üretim merkezlerinin artmasını sağlamıştır (Akyürek, 2004: 32).

Fabrika ve büyük kompleks üretim merkezlerinin gelişimi fazla nitelikli ve de daha da düşük fiyat oranlı malların imalini sağlayarak üretimi hızlandırmıştır. Ancak fabrikaların artması yönetim anlayışına ve insani ilişkilere yepyeni problemler getirmiştir (Özdemir, 2007: 29).

İkinci Dünya Savaşından sonraysa altüst oluş yaşanmış, yönetimde akılcılık, yürütmede paylaşımcılık, yeni işlevsel metotlar ortaya konulmuş ve bu minvalde bir gelişimsel süreç takip edilmiştir (Gül ve Şahin, 2011: 71).

Yöneticiler ile çalışan kesim arasında varolan ilişki şekilleri değişmiş, 1970’lerde uzmanlaşmaya gidilmiş, 1980’lerdeyse çalışanların kurumların işleyişinde en mühim unsur olduğu anlaşılmış, çalışanların daha akılcıl ve bilimsel yaklaşımlarla yönetilmesi gerektiğinin farkına varılmıştır (Şahinalp, 2014: 36).

1980’li yıllarda Japon yönetimi anlayışı, 1990’lı yıllarda kalite yönetimi anlayışı, 2000’li yıllarda bilişim, sanal, dijital ve toplam kalite, 2010’lu yıllarda robotik, kodlama ve yaratıcı sanat en çok tercih edilen üretim ve yeni yönetim tarzları olarak karşımıza çıkmıştır (Ateş, 1982: 17).

Kuran’da Yönetim ve Yöneticilik

Kuran’ın sözlerinin Hz. Muhammed’e ilk kez tebliğ edilmesinden sonra ona inanan insanların sayı bakımından artması devlet yönetimini mecburi hale getirmiştir. Medine şehrine hicretin yapılmasıyla birlikte orada inanan insanların artması ile Medine şehrinde farklı inanç sahiplerinin çoğalması gerek inanan insanları yönetmek gerekse de onlarla Medine’nin yerli halkı arasındaki ilişki ve düzeni sağlamak için ciddi bir kurumsal yetkeye ihtiyaç duyulmuştur (Hançerlioğlu, 2004: 61).

İslamiyette devlet yönetiminin şekil ve fikir olarak ilk ortaya çıktığı devirlerden itibaren Hz. Muhammed ve dört halife devrinde topluma eşitlikle davranılması, sermayenin dürüstçe tasarruf edilmesi ve adil olunması temaları baz alınmıştır (Alessi, ve Trollip, 2001: 58).

İslamiyette çok mühim bir konu olan yönetim anlayışı Hz. Muhammed'den daha sonraki devirlerde de İslamiyete birtakım edimimler getirtmiş, yeni fetih edilen coğrafyalardaki toplum İslamın yönetim anlayışıyla karşılaşınca kendilerinin de içtenlikle bu yönetim anlayışının içinde bulunmaları gerektiğini fark etmişlerdir (Küçük, 2010: 65-66).

İslamın yönetim anlayışında bireyin yüce yaratıcıya karşı görev ve sorumluluklarının yanısıra bireylerin birbirleriyle ilişki biçimlerinin ne şekilde olması gerektiğinde ayrıca düzenlenmiştir. Bu karşılıklı ilişki biçimleri ve yönetim anlayışının temel dayanakları Kuran'da açık bir şekilde ortaya konmuştur (Can, Akgün, ve Kavuncubaşı, 1998: 49).

Gerek eski dönemlerdeki uzun soluklu ve güçlü devletlerin yönetim anlayışı gerekse de İslam devletinin yönetim anlayışı devlet yönetimini olmazsa olmaz bir esas olarak kabul etmiştir (Kurt, 2006: 21).

Halkın düzen ve tertibinin sağlanabilmesi, yaratılmışların en şerefli olan insanın huzurunun ve mutluluğunun sağlanabilmesinin koşulu bir kuvvete gereksinim duymaktadır (Hançerlioğlu, 2004: 86).

Adı geçen bu gereksinim elbette devlettir, devletin de varlığını devam ettirebilmesi için güçlü ve adil bir yönetim anlayışına sahip olması gerekmektedir. Şeyh Edebalı'nın bundan yaklaşık sekiz yüz yıl önce Osman Gazi'ye verdiği, "İnsanı yaşat ki devlet yaşasın" öğüdünde vücut bulan bu düsturun varolabilmesi için yukarda da belirtildiği üzere güçlü ve adil bir yönetim anlayışının varlığı şarttır (Özdemir, 2016: 39).

İslamiyette egemenliğin kaynağı bütünüyle yüce yaratıcıdır. Kuran'da yönetim anlayışıyla ilgili belirlenen konular hakkında kıyas, tefsir, açıklamalar yapılmış ve de gündelik hayatın esasları en yeni şekilde belirlenmiştir (Alessi, ve Trollip, 2001: 61).

Egemenlik anlayışının yüce yaratıcıya ait olması egemenliği doğrudan kendinin kullanacağı anlamına gelmemektedir. Buna karşın onun verdiği yetkiyle Kuran'ın belirtmiş olduğu esasların uygulanmasına dönük olarak temsilci mahiyetinde yöneticilerin bulunması bir gerekliliktir (Uzun, 2014: 34).

Kuran'da yüce yaratıcı devlet yönetiminin olmazsa olmazı olan ve insanla toplum, toplumla devlet arasındaki ilişkiyi düzenleyen egemenlik anlayışına doğrudan temas ederek şöyle demektedir:

Ey iman edenler! Allah'a itaat edin, peygambere itaat edin ve sizden olan ülü'l-emre (yöneticilere) de itaat edin. Herhangi bir hususta anlaşmazlığa düştüğünüz takdirde Allah'a ve ahret gününe gerçekten inanıyorsanız, onu Allah ve Resulüne arz edin. Bu daha iyidir, sonuç bakımından da daha güzeldir (Nisa 4/59).

Yukarıdaki Kuran sözlerinden egemenliğin sahibinin yüce yaratıcı olduğu açıkça görülmektedir. Yüce yaratıcıdan sonra peygambere itaat istenmektedir ve de esasen mühim olarak yöneticilere itaat istenmek suretiyle egemenlik anlayışının Kuran esasları çerçevesinde sözkonusu yöneticiler, yani ülü'l-emrlerce yerine getirileceği belirtilmiştir (Okumuşlar, 2002: 56).

Zira yüce yaratıcı halktan uyulması elzem olan kural ve esasları belirlemiştir. Sözkonusu kural ve esasların tebliğ ve izhar edilmesiyse peygamberce yerine getirilmiş ve de yaşamı süresince onun eliyle uygulanmaya çalışılmıştır.

Yukardaki Kuran sözlerinden ülü'l-emre, yani otoriteyi kullanan güce yüce yaratıcı tarafından apayrı bir kişilik ve mevcudiyet verilmiştir. Şayet inananlar ülü'l-emrle anlaşmazlık veya ihtilafa düşerse bu anlaşmazlık ve ihtilafın çözümlenmesi için Kuran hükümlerine bakılması salık verilmiştir (Demir, 2010: 67-68).

Kuran'a göre yönetimde ve yöneticilerde olması gereken özellikler ile günümüz yönetim kuramlarına göre yönetimde ve yöneticilerde olması gereken özellikler asıl itibariyle birbirine benzerdir. Mevcut yönetim kuramlarının kapsamında bulunan unsurlar Kuran'ın tarif ettiği yönetim anlayışının kapsamında da bulunmaktadır (Genç, 2008: 20-21).

Devlet yönetimin en önemli unsurları arasında yer alan insan, vatan ve egemenlik anlayışı yönetim kuramları açısından konuya bakıldığında tek başına yeterli kabul edilen unsurlar değildir.

Yönetim kuramları egemenliğin gücünü kabul etmekle birlikte bunun insanın yaşamına doğrudan etki eden yönlerinin en insancıl şekilde düzenlenmesi gerektiğini belirtmektedir (Okumuşlar, 2002: 59-60).

Sonuç

Kuran'da ifadesini bulduğu şekli ile yüce yaratıcı tarafından yaratılan insan en değerli varlık olarak en iyi şekilde yaşamayı ve yaşatılmayı hak etmektedir. İnsanları yönetmeye talip olan ve onları yönetmeyi görev olarak benimseyen yöneticide olması gereken özellikler Kuran'da sıralanmıştır.

Kuran'da yöneticilerle ilgili olarak verilen vasıflarla günümüz yönetim yaklaşımların ortaya koyduğu yöneticilik vasıflarının benzer olması şaşırtıcı değildir. Zira insan yaşamının düzen, tertip ve işlevsellik içinde devamını sağlamak üzerine gönderilen Kuran'ın yaklaşımı her çağa uygun hitap tarzı ve ilkesel bir yaklaşım içermektedir.

Kuran'da tarif edilen yöneticilerde bulunması gereken özellikler ile günümüz yönetim kuramlarında öne çıkan yönetim yaklaşımlarının muhtevasında yer alan yönetici özellikleri arasındaki benzeşmeler Kuran'ın bundan yaklaşık bin beş yüz yıl önce tarif ettiği yönetici özelliklerinin ne ölçüde isabetli ve yerinde olduğunu göstermesi açısından önemlidir.

Yüce yaratıcının hak sözü olarak insanlığa gönderilen Kuran'a göre bir yöneticide bulunması gereken özellikler genel olarak şöyledir:

Yöneticinin öncelikle eğitime ve öğretime önem vermesi gerekmektedir. Kuran'da ve hadislerde defaatle eğitimin birey için ne kadar önemli olduğu önemle vurgulanmıştır. Eğitime önem veren yöneticilerin kısa vadede ve özellikle de uzun vadede başarılarının arttığını görmek mümkündür. Eğitime önem veren toplumların refah, huzur ve mutlulukla yönetildikleri hem geçmiş örnekleriyle hem de günümüz ortamında yadsınamaz bir gerçektir.

Eğitimin bir yöneticinin ilk ve en temel vasfı olduğu gerçeğinden hareketle yöneticilerin yaptıkları iş ne olursa olsun topluma örnek olmaları ve bu vasıflarını ilkeli bir şekilde devam ettirmeleri gerekmektedir. Toplum kendisine örnek olması gereken bir yönetici tarafından yönetilmek ister. Çünkü toplum tarafından küçük görülen kusurlar bir yöneticide bulunursa bu kusur büyük görülür.

Yöneticiler yaptıkları iş ne olursa olsun çalışkan ve gayretli olmak zorundadır. Safi düşünceli, pak ve temiz olmak da yöneticilerin diğer bir özelliği olmalıdır. Ahlak sahibi birey her zaman makbuldür. Bu nedenle de yöneticinin sadece yaptığı işle ilgilenmesi ahlaklı ve faziletli olması için olmazsa olmazdır.

Yönettiği toplumu bir bütün görmesi gereken bir yöneticinin yaptığı işte katı kuralcı, hesapsız ve patavatsız olması beklenemez. Zira yaptığı işte aşırıya kaçan ve marjinal tavır ve davranışlarda bulunarak sözleriyle toplumu rencide eden bir yönetici yaptıklarıyla topluma zarar vermekten başka bir fenalık yapmamış olur.

Toplumda dengeli olmak esas kabul edilmektedir. Yöneticilerin de bu sebeple her işte ihtiyatı elden bırakmadan ölçülü hareket etmeleri esastır. Bunun yanısıra beklentiyi uç noktada tutmamak, sabırlı ve kanaatkâr olmak da yöneticide bulunması gereken özellikler arasında sıralanmaktadır.

Yöneticiler her ne olursa olsun topluma iyi ve güzel muamele yapmakla mükelleftir. Kırıp dökmeden iyilikte ve güzel işlerde yarışmak yöneticilerin en gerekli vasıfları arasındadır. Sadece bir yöneticinin diğer bir yönetici ile değil, bir yöneticinin aynı zamanda kendi yönettiği kişilerle de iyilik ve güzel işlerde yarışması gerekir.

Görev ve sorumluluğunun bilincinde olan bir yönetici ne yapması gerektiğini iyi bilir. Bireysel ve gurupsal anlamda işinin ehli olan, yaptığı işle ilgili bilgi, beceri, donanım ve kabiliyete sahip olan bir yönetici her zaman görev ve sorumluluğunun bilincinde olarak toplum nazarında hak ettiği saygın yeri muhafaza edecektir.

Kuran'ın bir yöneticiden beklediği diğer bir özellik ise doğru ve güvenilir olmaktır. Bunun aslında en güzel örneği Hz. Muhammed'dir. O hem doğru sözlü, hem güvenilir bir insan, hem de yumuşak başlı ve tevazu sahibi biriydi. Bu yönüyle yüce yaratıcı onu örnek bir yönetici prototipi olarak insanlığa hizmet etmesi için özellikle belirlemiştir.

Yöneticilerde bulunması gereken bir başka özellik halka karşı adil ve hakkaniyetli olmalarıdır. Çünkü toplum her ne pahasına olursa olsun kendilerini yönetecek olan birinden kendilerine karşı önyargılı ve katı olmamalarını, şeffaf, yumuşak, dengeli, ölçülü ve hepsinden önemlisi tek kelimeyle adil olmasını ister.

Sonuç olarak Kuran'a göre yöneticilerde bulunması gereken eğitim, öğretim, çalışkanlık, dürüstlük, özveri, öngörü, samimiyet, adalet, hakkaniyet, tevazu, ilkelilik, değişim, dönüşüm, vizyon, misyon, sorumluluk, örneklilik, saygınlık, sevecenlik, ölçülülük, kararlılık, yetkinlik gibi özelliklerin yöneticilerde aradığı ve olmazsa olmaz kabul ettiği özellikler olduğu görülmektedir.

Kaynakça

- Akbaba, S. (2006). Dini eğitimde isteklendirme. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, Yıl: 2006, Sayı: 13, Eğitimde İsteklendirme. 343-361.
- Akbulut, A. (1992). *Nübüvvet meselesi üzerine*. Birleşik Dağıtım. Ankara.
- Akıncı, A. (2001). *Din eğitiminde yetkin bir metot: hikâye*. Feza Yayınları. İstanbul.
- Akkoyun, R. (2016). *Kuran-ı Kerim'de tartışma yönteminin din eğitimi açısından değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Kültürel Bilimleri Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı. Isparta.
- Akyürek, S. (2004). *Din öğretiminde konsept öğretimi*. Dem Yayınları. İstanbul.
- Akyürek, S. (2009). *Din öğretimi*. Nobel Yayınları. Ankara.
- Alessi, S. M. ve Trollip, S. R. (2001). *Dini yöneticilikte yeni yaklaşımlar*. İkiz Yayınları. İstanbul.
- Aral, N. (2000). *Dini eğitimde drama*. Ya-Pa Yayın. İstanbul.
- Arslan, İ. (2015). Hz. Peygamber örneklerinde hoşgörülü olmanın şartları. *Uluslararası Kültürel Çalışmalar Dergisi*. Cilt: 8 Sayı: 37. Nisan 2015.
- Ateş, S. (1995). *Kuran-ı Kerim tefsiri*. Yeni Ufuklar Neşriyat. İstanbul.
- Ateş, S. (1982). *Kuran-ı Kerim'in yüce meali ve çağdaş tefsiri*. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları. Ankara.
- Ay, M. E. (2006). *Din eğitiminde mükafat ve ceza*. İzmir Yayınları. İzmir.
- Ayasbeyoğlu, N. (2004). *İslamiyetin eğitimimize getirdiği değerler ve Kuran-ı Kerim'in eğitim ile alakalı ayetlerinin tahlili*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları. İstanbul.
- Aydar, H. (2006). *Kuran-ı Kerim'de mesuliyet*. Ensar Neşriyat. Ticaret Anonim Şirketi. İstanbul.
- Aydın, M. Z. (2005). *Ahlak öğretiminde örnek olay incelemesi yöntemi*. Nobel Yayınları. Ankara.

Ayhan, H. (1985). *Din eğitimi ve öğretimi*. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları. Ankara.

Baltaoğlu, A. G. (2018). Kültürel bilgiler öğretim uygulamasında yer saha değerlerin Kuran'da yer saha değerlerle karşılaştırılması. *International Periodical for the Languages. Literature and History of Turkish or Turkic Volume*. 12/28. 117-139.

Başar, H. (2003). Ön yargısız ve ezbersiz eğitim. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*. Sayı: 34. Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi. Eğitim Bilimleri Bölümü. 214-235.

Batar, Y. (2016). Kuran kıssalarındaki rol modellerin eğitsel değer. *Ordu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Uluslararası Kişilik ve Karakter İnşasında Dinin Yeri Sempozyumu*. (183-203).

Bayraklı, B. (2002). *İslamda eğitim*. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi M.Ü.İ.F. Vakfı Yayınları. İstanbul.

Baykal, D.(1994). *Kurumlarda yöneticilik ve işçi sendikaları yöneticilerinin yöneticilik biçimlerine ilişkin bir çalışma*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Kültürel Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

Bayraktar, M. F. (2010). *İslam eğitiminde öğretmen öğrenci münasebetleri*. M.Ü.İ.F.V. Yayınları. İstanbul.

Balakan, B. (1994). *Ahlak terbiyesinde dini hikayeler*. Din Eğitimi Çalışmaları Dergisi. Altın Kalem Matbaacılık. İstanbul.

Böke, E. G. (2017). İslam hukukunda kıyafet-örtünme ve kıyafetler üzerindeki resim ve yazıların durumu. *Kırıkkale İslami İlimler Fakültesi Dergisi*. (KİİFAD). Yıl II. Sayı III.

Buhari, E. A. M. S. (2002). *Sahihu'l-Buhari*. Çarı Yayınları. İstanbul.

Canbulat, M. (2006). *Dini kavramlar sözlüğü*. DİB Yayınları. Ankara.

Cebeci, S. (2005). *Din eğitimi bilimi ve Türkiye'de din eğitimi*. Başar Matbaası. Ankara.

Çelenk, S. (2016). *Dini öğretim prensip ve metotları*. Pegem Akademi. Ankara.

Çelik, Y. (2014). Kuran'da ibadet. Atatürk Üniversitesi. *İlahiyat Fakültesi Dergisi*. Sayı: 41. Erzurum. 203-219.

- Çelik, V. (1997). Eğitim yönetim anlayışında vizyoner yöneticilik. *Eğitim Yönetimi Dergisi*. 3 (4), 465-474.
- Çetin, A. (2000). Kuran'ı anlamının önemi ve bu mevzudaki çalışmalar. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. Sayı: 9. Cilt: 9.
- Çetin, M. (2003). Kuran'da tefekkür kavramı, *C.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*. Sayı V/II. İzmir. 43-59.
- Demir, M. (2010). *Kuran'da tevazu kavramı*. Ankara Üniversitesi. Kültürel Bilimler Enstitüsü. Temel İslam Bilimleri. (Tefsir) Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Demir, Ö. (2017). Kuran öğretiminde temel boyutlar. *Ekev Akademi Dergisi*. Yıl: 21. S. 72.
- Doğan, R. (2012). *Din eğitimi*. Grafiker Yayınları. Ankara.
- Dölek, A. (2011). Hadisler ışığında hıyanetin boyutları ve sosyo-kültürel açıdan zararları. Erzincan Üniversitesi. *Din Bilimleri Akademik Çalışma Dergisi*. Cilt 11. Sayı 1. 113 - 138.
- Düzgün, Ş. A. (2007). *Kuran'ın oluşumu (vahiy prosesi)*. *Kelam Çalışmaları*. 5:2. 1-14. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.
- Elmalılı, H. Y. (1999). *Hak dini Kuran dili*. DİB Yayınları. İstanbul.
- Erdem, S. (2000). *Kuran-ı anlama ve yaşama*. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi. Dini Çalışmalar. C. 2. 163-178.
- Görgün, T. (2004). İslami tefekkür geleneği ve önemi. *Bilim Name VI*. 2004/3. 87-115.
- Gözelceoğlu, R. (2013). *Hız. Peygamberin vermiş olduğu öğütler*. Hitit Üniversitesi Kültürel Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. Çorum.
- Gündüzöz, S. (2011). *Kuran'dan öğütler*. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları. C. 1. Ankara.
- Halis, Z. (2012). Hz. Peygamberi teselli ve kalbini takviye bağlamında Tencimu'l-Kuran. *Iğdır Üniversitesi Kültürel Bilimler Dergisi*. Sayı: 1. 81-114.
- Hançerlioğlu, O. (2004). *İslam inançları sözlüğü*. Remzi Kitapevi. İstanbul.

İlhan, M. (2015). Kuran'da peygamberin vazife ve hususiyetleri. *C.B.Ü. Kültürel Bilimler Dergisi*. Cilt: 13. Sayı: 3. 87-118.

Kırbaçoğlu, M. H. (1999). *İslam düşüncesinde sünnet eleştirel bir yaklaşım*. Ankara Okulu Yayınları. Ankara.

Kur'an-ı Kerim açıklamalı meali. (2016). Diyanet Vakfı Yayınları. Ankara.

Kütüb-i Sitte. (2013). (Buhari, Müslim, Nesai, Tirmizi, Ebu Davud, İmam Malik). Polen Yayınları. İstanbul.

Kurt, Y. (2006). Kuran'da Hz. peygamberin örnek birey oluşu: üsve-i hasene giriş. *İslami İlimler Dergisi*. Sayı 1. 145-159.

Mucteba U. (2009). Va'z, kıssacılık ve de hadiste kussas. *A.Ü.İ.F. Dergisi*. S. XXVIII. Ankara.

Öcal, M. (2007). *Din Eğitimi ve öğretiminde metotlar*. TDV Yayınları. Ankara.

Özbek, A. (2008). *Katılımcı yöneticilik anlayışının stres yönetim anlayışına etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Dumlupınar Üniversitesi Kültürel Bilimler Enstitüsü. Kütahya.

Özbek, A. (2003). *Bir eğitimci olarak Hz. Muhammed*. Esra Yayınları. Konya.

Özdemir, S. (2016). Kuran-ı Kerim'de geçen tartışma yönteminin din eğitimi açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası Kültürel Çalışmalar Dergisi*. Cilt: 9. Sayı: 47. 1307-1381.

Özdemir, N. (2007). Öğrenmeyi öğrenmeye Hz. peygamberden örnekler. *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi V. Kutlu Doğum Sempozyumu*. 161-168. Isparta.

Sevim, H. M. (2000). Kuran vahyinin oluşum şekli. *Fırat Üniversitesi Kültürel Bilimler Dergisi*. Cilt: 10. Sayı: 1. 169-187. Elazığ.

Şahin, N. (2012). Nahiv öğretim metotları ve İbn Haldun'un görüşüyle ilişkileri. *Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. Cilt: 2. Sayı: 2. 167-182.

Şanver, M. (2004). *Kuran'da tebliğ ve eğitim psikolojisi*. Pınar Yayınları. İstanbul.

Şen, Y. (2011). Hz. Peygamberin merhamet eğitim metodu. *Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. Cilt: 6. Sayı: I-II. 189-193.

Uzun, Y. (2014). *Din öğretiminde empati becerisine dayalı öğretim metot ve tekniklerinin kullanılması*. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Kültürel Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı. Din Eğitimi Bilim Dalı. İstanbul.